

Nebimiz İsa Çarmih Vefat

— muhammed-ridvan-kaya · 20 Mayıs 2026

İslam dininde Nebimiz İsa meselesi, asırlardır tartışılan ve büyük ölçüde rivayetlere, mezhepsel kabuller ile sözel aktarımlara dayanan bir konu olarak kalmıştır. Ancak bu tartışmaların büyük bölümü, Kur'an ayetleri yerine hadis literatürüne ve geleneksel yorum çerçevelerine yaslanmaktadır. Oysa Kur'an-ı Kerim, Nebimiz İsa'nın akıbeti, çarmih meselesi ve doğum tarihi hakkında son derece dikkat çekici ifadeler barındırmaktadır. Burada konuyu, yalnızca Kur'an ayetlerini esas alarak ele alarak; Tevrat ve İncil'deki ilgili ifadeler ile tarihsel ve coğrafi verileri de destekleyici bir perspektiften değerlendireceğiz. Ayrıca ruh-madde ilişkisi bağlamında ölüm, algı ve gerçeklik kavramları yeniden düşünüp; Nebimiz İsa'nın doğum tarihine ilişkin geleneksel kabulleri de bu çerçevede irdeleyeceğiz.

Teveffi Meselesi — "Seni Tamamen Alacağım"

Ali İmran Suresi 55. Ayet

Nebimiz İsa'nın akıbetini ele alan en temel ayetlerden biri Ali İmran Suresi'nin 55. ayetidir:

"Ey İsa! Şüphesiz seni tamamen alacağım (müteveffike), seni kendime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfredenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır; ayrılığa düştüğünüz şeylerde aranızda hükmedeceğim."

Bu ayette geçen "müteveffike" kelimesi, "teveffi" fiilinin türevlerinden olup Kur'an-ı Kerim'de canın alınması, hayata son verilmesi anlamıyla tutarlı biçimde kullanılmaktadır. Kelimenin bu anlamı diğer ayetlerde son derece açıktır:

- En'âm Suresi 61. ayette ölüm melekleri için "Nihayet birinize ölüm geldiği zaman elçilerimiz onun canını alırlar." ifadesi yine teveffi köküyle kurulmuştur.

- Muhammed Suresi 27. ayette "Melekler yüzlerine ve arkalarına vurarak canlarını alırken nasıl olacak?" ifadesi de aynı kökten gelmektedir.

Kur'an'ın dilinde teveffi, hiçbir ayette "ölmeksizin bedeniyle göğe çıkarılmak" anlamına gelmemektedir. Bu durumda Ali İmran 55'i "ölmeden göğe alma" şeklinde yorumlamak, kelimenin Kur'an içi kullanımıyla çelişmektedir.

Maide Suresi 117. Ayet

Nebimiz İsa'nın bizzat kendi ağzından aktarılan bu ayette şöyle denilmektedir:

"Ben onlara yalnızca senin bana emrettiğini söyledim... Sen beni tamamen aldığında (teveffeytenî), onları gözetleyen yalnızca sen oldun."

Bu ifade son derece önemlidir; zira Nebimiz İsa, Allah'ın kendisini "tamamen almasından" sonra ümmeti üzerindeki şahitliğinin sona erdiğini açıklamaktadır. Eğer Nebimiz İsa hâlâ yaşıyor ve yeryüzüne dönecek olsaydı, bu şahitliğin hiç sona ermemesi ya da dönüşünde yeniden başlaması gerekirdi. Ayet ise geçmiş zaman kipini kullanarak bu "tamamen alma" eylemini tamamlanmış bir hadise olarak sunmaktadır.

Nisa Suresi 157 — "Şubbihe Lehüm" İfadesinin Doğru Anlaşılması

Yahudilerin Nebimiz İsa'nın ölümü konusundaki iddiasını ele alan bu ayet, en fazla tartışılan pasajlardan birini oluşturmaktadır:

"Ve şüphesiz biz Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük demelerinden oysa onu öldürmediler ve asmadılar fakat onlara öyle gösterildi (şubbihe lehüm). Ve onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesinlikle şüphe içindedirler. Onların bu konuda hiç bilgisi yoktur. Sadece zanna uyuyorlar ve kesinlikle onu öldürmediler."

Geleneksel yorum bu ayeti, Nebimiz İsa'nın çarmıha asılmadığının ve öldürülmediğinin kesin delili olarak sunmaktadır. Ancak bu yorum birkaç önemli soruyu beraberinde getirmektedir:

Birincisi: "Onlara öyle gösterildi" ifadesi kime atıfta bulunmaktadır? Burada "onlar" (lehüm), Yahudilerdir. Yani Yahudilerin algısına, onların kendi kendilerine yaptıkları yoruma işaret edilmektedir.

İkincisi: Ayetin reddedilen önerme, "biz onu öldürdük" ifadesindeki özgüven ve kesinliktir. Yahudiler, Nebimiz İsa'nın ölümünü bizzat kendi güçleriyle, kendi iradelerinin bir ürünü olarak sahiplenmektedir.

Kur'an bu sahiplenmeyi reddetmektedir; zira asıl fail, Allah'ın iradesidir.

Üçüncüsü: "Şubbihe lehüm" ifadesinde, "olay onlara sanki bir zafer gibi gösterildi, oysa hakikat farklıydı" anlamına gelir. Bu yorum, ruh-beden ayrımı çerçevesinde ele alındığında tutarlı bir anlam üretmektedir.

Nitekim bir insanın çarmıha gerilerek can vermesi, Yahudiler açısından tam bir yenilgi ve lâneti simgeliyordu. Yasa'nın Tekrarı 21:23'te "ağaca asılan herkes lânetlenmiştir" denilmektedir. Yahudiler, Nebimiz İsa'yı bu şekilde öldürerek onun nebiliğini çürüttüklerini sanmıştır. İşte Kur'an'ın reddettiği esas mesele bu algıdır: Onlara öyle gösterildi, sanki galip onlardı. Oysa gerçekte ölen bir kişinin ölümünün nasıl gerçekleştiği dışarıdan bakan birisi tarafından fark edilmez.

Ruh Gerçeği ve Ölümün Mahiyeti

Kur'an'da Ruhun Konumu

Kur'an-ı Kerim, insanın asıl varlığının ruh olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İsrâ Suresi 85. ayette "Ruh, Rabbinin emrindedir; size ilimden yalnızca az bir şey verilmiştir" denilerek ruhun ilahi bir sır olduğu vurgulanmıştır. Bu ayette ruhun mahiyeti hakkında insanlara çok az bilgi verildiği belirtilmektedir.

Zümer Suresi 42. ayette ise Allah'ın hem ölüm anında hem de uyku sırasında ruhları aldığı bildirilmektedir.

Nâziât Suresi 2: Kolayca Çekenler

Bu surenin başında müminin canının kolaylıkla alınmasına dair ifadeler yer almaktadır. Ölümün zahirî görünümüyle ruhun hakiki yolculuğu arasındaki fark burada da belirginleşmektedir. Bir mümin için ölüm, dışarıdan acı verici ve trajik görünse de gerçekte huzur içinde can veriyordur. İşte Nebimiz İsa meselesinde de bu ayrım belirleyici önem taşımaktadır. Çarmıhtaki görüntü, insanlara izletilen zahirî suretti. Bu nedenle Kur'an hem "seni tamamen alacağım" hem de "seni kendime yükselteceğim" ifadelerini art arda kullanmıştır.

Madde, Algı ve Gerçeklik

Felsefe tarihinde Bertrand Russell ve Henri Bergson gibi düşünürler, maddenin mutlak bir gerçeklik olmadığını; algıya, zihne ve bilinç durumlarına bağlı olarak şekillendiğini savunmuşlardır. Kuantum fiziğinin bulguları da gözlemcinin etkisiz olmadığını, gözlenen gerçekliğin kısmen gözlemci tarafından biçimlendiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, Nebimiz İsa'nın çarmıhtaki görüntüsü ile Allah'a yükselişi arasındaki gerilim, madde-ruh ikiliğinde çözüme kavuşmaktadır. Zahirî düzlemde insanların

gördüğü bir ölüm vardı; hakiki düzlemde ise Allah'ın iradesiyle yüceltiliyordu. Kur'an'ın "şubbihe lehüm" ifadesi, bu iki düzlem arasındaki gerilimi haber vermektedir.

Tevrat ve İncil'in Tanıklığı

Kur'an'ın "Tasdik" Vasfı

Kur'an-ı Kerim, önceki kitaplara ilişkin tutumunu birçok ayette ortaya koymaktadır. Maide Suresi 46'da İncil için "kendisinden önce gelen Tevrat'ı tasdik eden" ifadesi kullanılmıştır. Âl-i İmran Suresi 3'te ise Allah'ın Tevrat ve İncil'i indirdiği bildirilmektedir. Bu ifadeler, önceki kitapların tümüyle uydurma olmadığını, özlerinde bir hakikat bulunduğunu kabul etmektedir. Tahrifin mahiyeti konusunda geleneksel anlayış, önceki kitapların büyük ölçüde bozulduğunu savunmaktadır. Ancak bu görüş, Kur'an'ın tasdik vurgusunu zayıflatmaktadır. Daha makul bir yaklaşım şudur: Tahrifat, anlam yoğunlaşmasında, bağlam çarpıtmasında, yanlış çevirilerle ve yorumsal eklemelerde gerçekleşmiştir; ancak bu kitaplardaki tarihsel çekirdeğin tamamı mevduatını yitirmemiştir.

İncil'de Göğe Yükseliş

Luka İncili'nin 24. bölümünde, Nebimiz İsa'nın ölümünün ardından gömülüp yeniden görünmesi ve nihayetinde gökyüzüne yükseltilmesi anlatılmaktadır (Luka 24:50-53). Bu anlatı, Kur'an'ın "seni kendime yükselteceğim" ifadesiyle anlam bakımından örtüşmektedir. Farklılık, bu yükselişin nasıl gerçekleştiğine dair ayrıntılardadır; ancak temel olgu, hem Kur'an'da hem de İncil'de Nebimiz İsa'nın nihayetinde Allah'a yükseltildiği şeklindedir.

Hadis Rivayetleri ve Tarihsel Tutarsızlık Sorunu

Şam Emeviye Camisi Problemi

Nebimiz İsa'nın kıyamet öncesi yeniden geleceğini savunan en güçlü argüman, hadis literatüründe yer alan rivayetlere dayanmaktadır. Sahih-i Müslim ve Ebu Davud'ta aktarılan bir rivayette, Nebimiz İsa'nın Şam'daki Emeviye Camii'nin beyaz minaresine ineceği bildirilmektedir. Ancak bu noktada ciddi bir tarihsel sorun ortaya çıkmaktadır: Şam Emeviye Camii, 705-715 yılları arasında Emevi halifesi I. Velid döneminde inşa edilmiştir. Nebimiz Muhammed 632 yılında vefat etmiştir. Yani Nebimiz Muhammed'in vefatından yaklaşık 75-85 yıl sonra inşa edilen bir yapı, hadiste sanki bilinen ve tanınan bir mekânmiş gibi zikredilmektedir. Bu durum birkaç ciddi soruyu gündeme getirmektedir:

Birincisi: Nebimiz Muhammed henüz var olmayan bir camiden nasıl söz etmiş olabilir? Eğer bu ilahi bir bilgiye dayanan bir mucizevî haber ise, bu mekânın o dönemde anlaşılabilir olması gerekirdi.

İkincisi: Hadisi rivayet eden raviler, bu tarihsel tutarsızlığı neden fark etmemişlerdir? İmam Müslim ve Ebu Davud'un hadis tenkitçiliği metodolojisi, metin (metin tenkidi) açısından değil ağırlıklı olarak sened (rivayet zinciri) açısından yürütülmüştür. Dolayısıyla tarihsel ve coğrafi bağlamın göz ardı edilmesi, bu metodolojinin bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Üçüncüsü: İmam Müslim ve Ebu Davud birer hadisçidir; vahiy almamışlardır. Onların bir hadisi "sahih" olarak nitelendirmesi, o hadisin içeriğinin mutlak doğruluğunu garanti etmez. Bu bir metodolojik yargıdır; dini bir kesinlik değildir. Nitekim Kur'an-ı Kerim hiçbir ayette İmam Müslim'in ya da Ebu Davud'un görüşlerini bağlayıcı ilan etmemiştir.

Bir Kişinin Yorumu Dinde Hüküm Olabilir mi?

Bu soru, İslam hukukunun ve fıkıh usulünün temel tartışmalarından birini oluşturmaktadır. Kur'an-ı

Kerim'de iman edilmesi gereken kaynaklar açıkça belirtilmiştir: Allah, O'nun Kitabı ve resul. Bir âlimin veya hadis âliminin yorumu, ne kadar güvenilir olursa olsun, dinde bağımsız bir hüküm kaynağı olarak kabul edilemez. Herhangi bir rivayetin Kur'an'ın açık beyanlarıyla çelişmesi durumunda, Kur'an'ın esas alınması zorunludur.

Said Nursî, Şahs-ı Manevî ve Yanlış Yorumlar

Kastamonu Lahikası'nın 120. Mektubu

Said Nursî hocamın Kastamonu Lahikası'nın 120. mektubundaki şu ifadesi dikkatle okunması gereken bir pasajdır:

"Ben, eskide, Risale-i Nur'un şahs-ı mânevîsini, o imamlardan birisini zannediyordum. Şimdi anlıyorum ki, Gavs-ı Âzam'da, kutbiyet ve gavsiyetle beraber, 'Ferdiyete' dahi bulunduğundan, âhir zamanda, şakirtlerinin bağlandığı Risale-i Nur, o Ferdiyete makamının mazharıdır."

Bu ifadede dikkat çeken husus, Said Nursî'nin "eskiden zannettiğini" açıkça belirtmesidir. Said Nursî hocamın gerçekte kastettiği şey şudur: Risale-i Nur'un şahs-ı manevisi, yani Risale-i Nur eserlerini okuyup onlardan etkilenecek birisi Nebimiz İsa'nın şahs-ı manevisini temsil etmektedir. Ancak Nur Cemaati'nin bu ifadeyi yorumlama biçimi, Said Nursî hocamın kastından önemli ölçüde sapma göstermiştir. "Beyaz sarıklı zat" ifadesi de benzeri bir yorum sapsasına uğramıştır. Said Nursî hocamın işaret ettiği manevi kimlik, belirli bir cemaatin kurumsal yapısına hapsedilmiş; böylece şahs-ı manevisi kavramı bireysel bir kolektif kimliğe dönüştürülmüştür. Said Nursî hocamın Nebimiz İsa'nın şahsen değil şahs-ı manevi olarak geleceğini söylemesi, aslında son derece önemli bir ayrımdır. Ancak Said Nursî hocam vahiy alan birisi veya nebi olmadığından kesin olarak birisinin Risale-i Nurlardan etkilenip İslam'ı anlatacağı da iddia edilemez. Sadece böyle bir fikri olduğu düşünülebilir.

Nebimiz İsa'nın Doğum Tarihi

Luka İncili'nin Coğrafi ve İklimsel Verileri

Luka İncili'nin 2. bölümünde iki kritik bilgi yer almaktadır. Birincisi, doğum gecesi çobanların sürülerini kırlarda otlatmakta olduklarıdır (Luka 2:8). İkincisi ise İmparator Augustus'un çıkardığı nüfus sayımı fermanıyla tüm halkın memleketlerine kaydolmaya gittiğidir (Luka 2:1-3).

Filistin'in iklim koşulları değerlendirildiğinde şu veriler öne çıkmaktadır: Kış aylarında (Aralık-Ocak) Kudüs ve çevre bölgelerde gece sıcaklıkları sıfırın altına inebilmektedir. Kış aylarında sürüler genellikle ağaçlarda barındırılır; çobanların kırlarda geceleme yapması bu mevsimde son derece güçtür. Nüfus sayımı amacıyla hamile bir kadının Nasıra'dan Beytlehem'e, yaklaşık 150 kilometrelik bir yolculuk yapması, kış koşullarında makul görünmemektedir. Öte yandan ilkbahar ve sonbahar aylarında bu koşullar çok daha elverişlidir: Sürüler kırlarda otlatılır, yolculuk koşulları daha güvenlidir ve iklim hamile bir yolcu için katlanılabilir.

Kur'an'ın Hurma İşareti

Meryem Suresi'nin 22-26. ayetlerinde Meryem'in doğum yaptığı sırada yanındaki hurma ağacı detayı verilmekte ve ona "hurma ağacını salla, üzerine taze hurma dökülsün" denilmektedir. Bu ifade, hurma mevsiminin yaşandığını açıkça göstermektedir. Filistin'de hurma ağaçları Ağustos sonu ile Eylül-Ekim aylarında olgunlaşmaktadır. Bu bilgi, Nebimiz İsa'nın doğumunun yaz sonu veya erken sonbahar dönemine denk geldiğini desteklemektedir. Hem çobanların kırlarda bulunması hem de olgunlaşmış

hurma mevsimi, Eylül-Ekim dönemini güçlü biçimde işaret etmektedir.

25 Aralık Tarihinin Kökeni

25 Aralık tarihi, Nebimiz İsa'nın gerçek doğum tarihi olarak değil, Hristiyanlığın Roma dünyasına yayılma sürecinde belirlenen sembolik bir tarih olarak kabul edilmektedir. Bu tarih, Roma'da kış gündönümü ve güneş tanrısı Mithra'nın doğum kutlamalarıyla örtüşmektedir. Erken dönem Hristiyan liderlerinden Hippolyte bu tarihi savunurken, İskenderiyeli Clement 19 Nisan, diğer kaynaklar ise 28 Mart, 18 Nisan ve 29 Mayıs gibi tarihler önermiştir. Bu farklılıklar, erken Hristiyan toplulukları arasında kesin bir tarih üzerinde uzlaşma bulunmadığını göstermektedir. Tarihsel bağlamda 25 Aralık, pagan gelenekleriyle yeni dinin uyumlaştırılmasının bir ürünüdür. Bu tarih, ilahiyat açısından seçilmiş sembolik bir tarih olup Nebimiz İsa'nın gerçek doğum tarihine dair güvenilir bir kaynak sunmamaktadır.

Burada ortaya konan bulgular şu temel noktalarda toplanabilir:

Kur'an dili açısından: Teveffü kelimesi, Kur'an'ın dilinde tutarlı biçimde "canın alınması" anlamını taşımaktadır. Ali İmran 55 ve Maide 117, Nebimiz İsa'nın vefat ettiğini açıkça ima etmektedir.

Nisa 157 açısından: "Şubbihe lehüm" ifadesi, olayın tümünün yanılısına olduğunu değil; Yahudilerin Nebimiz İsa'nın ölümünü kendi başarıları olarak sahiplenmesini reddetmektedir. Asıl olan, Allah'ın Nebimiz İsa'nın çarmıh üzerindeki ölümünü onlara algısal olarak göstermiş olduğudur.

Ruh gerçeği açısından: İnsanın asıl varlığının ruh olduğu kabul edildiğinde, bedensel ölüm yalnızca zahiri bir görüntüdür. Nebimiz İsa'nın çarmıhtaki ölümü zahiri surette gerçekleşmiştir.

Hadis rivayetleri açısından: Şam Emeviye Camii örneği, hadis metodolojisinin metin tenkidini ihmal ettiğini ve tarihsel tutarsızlıkların yeterince sorgulanmadığını göstermektedir. İmam Müslim ve Ebu Davud gibi kişilerin sahih kabulleri, vahiy değil kişisel değerlendirmedir ve Kur'an'ın açık beyanlarıyla çeliştiğinde yeniden gözden geçirilmelidir.

Nebimiz İsa'nın doğum tarihi açısından: Luka İncili'nin coğrafi verileri, Kur'an'ın hurma ağacı anlatsı ve Filistin'in iklim koşulları, Nebimiz İsa'nın Eylül-Ekim aylarında doğmuş olduğuna işaret etmektedir. 25 Aralık, dini değil siyasi bir tarihsel tercihin ürünüdür.

Kur'an, ayet merkezli ve ruh gerçeğini esas alan bir bakışla okunduğunda, Nebimiz İsa hakkındaki tartışmaların büyük bölümü çözüme kavuşmaktadır. Asıl mesele, rivayetleri Kur'an'ın önüne geçirmemek; kelimeleri kendi içsel tutarlılıkları çerçevesinde anlamak ve hakikatin, insanların algıladığı zahiri suretten çok daha derin bir katmanda yattığını kabul etmektir.